

АНОТАЦІЯ

Шуляр Анастасія Юріївна. Маніпулятивна стратегія та її тактики у сучасній німецькій мові (на матеріалі німецькомовного політичного дискурсу). Дипломна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти. На правах рукопису. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька. Івано-Франківськ, 2024.

Дана дипломна робота присвячена дослідженню маніпулятивної стратегії та її тактик у сучасній німецькій мові на матеріалі німецькомовного політичного дискурсу. У роботі розглядаються теоретичні основи лінгвістичної прагматики та дискурс-аналізу, зокрема поняття комунікативної стратегії та тактики, а також механізми мовної маніпуляції. Особлива увага приділяється аналізу вербальної репрезентації маніпулятивних тактик на фонетичному, граматичному, лексичному, синтаксичному та прагматичному рівнях. Дослідження ґрунтується на аналізі статей з німецьких онлайн-журналів (Stern, Deutscher Bundestag, Zeit тощо). Результати дослідження можуть бути використані в курсах прикладної лінгвістики, лексикології, стилістики, політології, соціолінгвістики, а також у журналістиці та психології. Робота сприяє глибшому розумінню механізмів мовної маніпуляції у сучасному політичному дискурсі.

Ключові слова: маніпуляція, політичний дискурс, німецька мова, комунікативна стратегія, комунікативна тактика, прагматика, дискурс-аналіз.

ZUSAMMENFASSUNG

Diese Diplomarbeit untersucht die manipulative Strategie und ihre Taktiken in der modernen deutschen Sprache anhand des deutschsprachigen politischen Diskurses. Die Arbeit betrachtet die theoretischen Grundlagen der linguistischen Pragmatik und der Diskursanalyse, insbesondere die Konzepte der kommunikativen Strategie und Taktik sowie die Mechanismen der sprachlichen Manipulation. Besonderes Augenmerk wird der Analyse der verbalen Repräsentation manipulativer Taktiken auf phonetischer, grammatikalischer, lexikalischer, syntaktischer und pragmatischer Ebene gewidmet. Die Studie basiert auf der Analyse von Artikeln aus deutschsprachigen Online-Zeitschriften (z. B. Stern, Deutscher Bundestag, Zeit). Die Ergebnisse der Forschung können in Kursen der angewandten Linguistik, Lexikologie, Stilistik, Politikwissenschaft, Soziolinguistik sowie im Journalismus und in der Psychologie verwendet werden. Die Arbeit trägt zu einem tieferen Verständnis der Mechanismen der sprachlichen Manipulation im modernen politischen Diskurs bei.

Schlagwörter: Manipulation, politischer Diskurs, deutsche Sprache, kommunikative Strategie, kommunikative Taktik, Pragmatik, Diskursanalyse.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ	9
1.1 Поняття дискурсу в лінгвопрагматичному контексті.....	9
1.2 Дискурс в контексті німецької лінгвістичної школи.....	16
1.3 Лексико-стилістичні та лінгво-прагматичні характеристики політичного дискурсу.....	18
Висновки до Розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. ОСНОВИ МОВНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ	25
2.1 Комунікативна стратегія та тактика в лінгвістичній прагматиці.....	25
2.2 Лінгвістичні аспекти маніпуляції в політичному дискурсі.....	32
Висновки до Розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ МОВНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	45
3.1 Політичні тактики впливу в сучасній німецькій мові.....	45
3.2 Вербальна репрезентація типових тактик маніпуляцій та їх вплив на сприйняття аудиторією.....	58
3.2.1 Аналіз тактик маніпуляцій на фонетичному рівні.....	58
3.2.2 Розгляд типових маніпулятивних тактик на граматичному рівні.....	62
3.2.3 Маніпулятивні тактики на лексичному рівні та їх вплив на аудиторію.....	67
3.2.4 Аналіз тактик маніпуляцій на синтаксичному рівні.....	79
3.2.5 Маніпулятивні тактики на прагматичному рівні та їх вплив на аудиторію.....	84
Висновки до Розділу 3.....	90
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96

ВСТУП

У сучасному інформаційному суспільстві, де мовленнєва взаємодія є ключовим інструментом формування громадської думки та впливу на громадян, вивчення мовних маніпуляцій у політичному дискурсі набуває особливої важливості. Політична мова містить у собі різноманітні стратегії та тактики маніпулювання, спрямовані на соціальний вплив і формування певного світогляду.

Актуальність дослідження. Політична діяльність відіграє важливу роль у сучасному суспільстві. Публічні виступи державних посадовців, як невід'ємна частина людської комунікації, слугують потужним інструментом для формування поглядів, поведінки, громадських позицій та особистих вподобань виборців. Оскільки політична комунікація пов'язана з просуванням ідей, переконань, національних інтересів і, в ширшому розумінні, з мовленнєвим впливом, вона визначає політичний дискурс. Сьогодні особливо актуальним є критичний аналіз засобів, за допомогою яких політики впливають на формування громадської думки не лише всередині своєї нації, а й на континентальному та світовому рівнях.

Мета дослідження полягає у системному аналізі маніпулятивних стратегій та їхніх тактик і мовленнєвих конструкцій у сучасному німецькомовному політичному дискурсі.

Об'єктом дослідження є маніпулятивні стратегії і тактики, що застосовуються у сучасному німецькомовному політичному дискурсі.

Предметом дослідження є мовленнєві засоби та конструкції, за допомогою яких реалізуються маніпулятивні стратегії та тактики в німецькомовному політичному дискурсі.

Матеріалом дослідження є статті з німецьких онлайн-журналів (*Stern*, *Deutscher Bundestag*, *Zeit* тощо).

Завдання дослідження включають:

- опрацювання теорії з лінгвістичної прагматики та дискурсології, зокрема визначення терміну "дискурс", вивчення сучасного

лінгвістичного розуміння дискурсу, визначення політичного дискурсу та його особливостей;

- опрацювання теорії з лінгвістичної прагматики та комунікативної лінгвістики, зокрема розкриття понять комунікативної стратегії та тактики та їх класифікацій, вивчення мовленнєвих засобів і механізмів маніпулятивного впливу, а також лінгвопрагматичних особливостей маніпулятивних стратегій і тактик.
- виокремлення та аналіз механізмів реалізації стратегії мовного маніпулювання у сучасному німецькомовному політичному дискурсі на матеріалі сучасних німецьких журналів.

Мета та завдання дослідження зумовили використання різноманітних **методів**: описовий метод був застосований для виявлення особливостей політичного дискурсу, безпосереднє спостереження та лінгвостилістичний аналіз використовувалися для розгляду емоційно-експресивного навантаження мовних одиниць, а лінгвопрагматичний аналіз дозволив виявити мовну стратегію маніпуляції та її тактики в обраних статтях.

Наукова новизна дослідження полягає в наступному:

1. **Комплексний аналіз маніпулятивних стратегій та тактик у сучасній німецькій мові на матеріалі політичного дискурсу.** Дослідження вперше здійснює комплексний аналіз механізмів мовної маніпуляції в німецькомовному політичному дискурсі, враховуючи фонетичний, граматичний, лексичний, синтаксичний та прагматичний рівні.
2. **Виявлення специфічних особливостей маніпулятивних прийомів у німецькому політичному дискурсі.** Вперше систематизовано та проаналізовано специфічні лексико-граматичні та прагматичні особливості маніпулятивних прийомів у німецькому політичному дискурсі.
3. **Розробка типології маніпулятивних тактик на різних рівнях мови.** У роботі запропоновано оригінальну типологію

маніпулятивних тактик, з урахуванням специфіки німецької мови та особливостей політичного дискурсу, що розділяє прийоми на рівні: фонетичному, граматичному, лексичному, синтаксичному та прагматичному.

Теоретико-практичне значення дослідження полягає у подальшому розвитку аналізу механізмів мовленнєвого впливу, зокрема в аналізі політичного дискурсу. Результати та висновки можуть бути використані в курсах з прикладної лінгвістики, лексикології, стилістики, а також у спеціалізованих курсах з політології, соціолінгвістики та інтернет-комунікації. Крім того, ці дані можуть бути корисні в психології, соціології та журналістиці, розширюючи можливості застосування у суміжних наукових галузях.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження були апробовані на IX Всеукраїнській науковій конференції молодих учених «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації» ELLIC-2024 у вигляді тез доповіді на тему "Вербальна репрезентація типових тактик маніпуляцій в сучасному німецькому політичному дискурсі" (Івано-Франківськ, 2024) та на звітній науковій конференції студентів університету за 2023 рік для публікації у збірнику «Еврика-XXV» у вигляді тез доповіді на тему "Лексико-стилістичні та лінгвопрагматичні аспекти маніпуляції в політичному дискурсі" (Івано-Франківськ, 2024).

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких має свої підрозділи та висновки, загальних висновків і списку використаних джерел. У Розділі I досліджується поняття дискурсу в лінгвопрагматичному контексті, вивчається еволюція та визначення політичного дискурсу в сучасній німецькій мові. У Розділі II розглядаються теоретичні питання лінгвістичної прагматики та комунікативної лінгвістики, зокрема поняття комунікативної стратегії та тактики, засоби й механізми маніпулятивного впливу, а також лінгвопрагматичні особливості

маніпулятивної стратегії та її тактик. У Розділі III викоремлюються та аналізуються механізми реалізації стратегій мовного маніпулювання і тактик у сучасному німецькомовному політичному дискурсі на матеріалі сучасних німецьких журналів. Загальні висновки підсумовують результати дослідження.

За обсягом робота складається з 104 с., з яких 90 с. основного матеріалу. Список використаної літератури містить 93 джерел, серед яких 81 джерело наукової літератури та 12 джерел ілюстративного матеріалу, опублікованих у період з 2022 по 2024 рік. Кількість опрацьованих прикладів у практичній частині становить 50.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Дана магістерська робота є комплексним дослідженням маніпулятивної стратегії та її тактик, які застосовуються у сучасному німецькомовному політичному дискурсі. Важливість цього дослідження зумовлена постійним зростанням ролі політичної комунікації та її впливу на формування громадської думки. Політичний дискурс вивчається як мовне явище, що характеризується використанням різноманітних маніпулятивних технік для досягнення певних політичних цілей, зокрема мобілізації підтримки виборців, дискредитації опонентів, посилення власної позиції та впливу на емоційний стан аудиторії.

На основі аналізу теоретичних аспектів лінгвістичної прагматики та дискурсології було з'ясовано, що дискурс є важливою складовою комунікативної діяльності, що охоплює різні мовленнєві акти та ситуації мовної взаємодії. Німецький політичний дискурс характеризується багатошаровою структурою, що включає лексичні, граматичні, синтаксичні та прагматичні рівні мовлення. На кожному з цих рівнів політики використовують маніпулятивні тактики для створення певного образу, впливу на суспільну свідомість та досягнення поставлених комунікативних цілей.

Аналіз політичних тактик у сучасному німецькомовному дискурсі показав, що маніпулятивні прийоми реалізуються через різноманітні мовленнєві засоби, серед яких основну роль відіграють такі лінгвістичні інструменти, як метафори, алюзії, риторичні запитання, оксюмори, гіперболи та антитези. Використання цих прийомів сприяє емоційній та когнітивній залученості аудиторії, формуванню її позитивного чи негативного ставлення до певних політичних ідей, подій або персоналій. Мовні засоби, що використовуються у політичному дискурсі, дозволяють політикам маніпулювати реальністю, створюючи або змінюючи існуючі уявлення в масовій свідомості.

Особливе місце у сучасному німецькомовному політичному дискурсі займають тактики дискредитації та навішування ярликів, що використовуються для ослаблення позицій опонентів та формування негативного іміджу конкурентів. Використання таких прийомів дозволяє зміщувати акценти з реальних подій на певні стереотипні уявлення, які легко сприймаються аудиторією. Дослідження підтвердило, що дискурсивна стратегія маніпулювання у сучасній німецькомовній політичній комунікації є ефективним інструментом створення та просування політичних наративів, які відповідають стратегічним цілям суб'єктів політики.

Виявлено, що маніпулятивні тактики можуть реалізовуватися на різних мовних рівнях: фонетичному, граматичному, лексичному, синтаксичному та прагматичному. На фонетичному рівні маніпуляція реалізується через інтонаційні акценти та наголоси, що привертають увагу до певних аспектів повідомлення. Граматичний рівень передбачає використання різних типів речень, інверсій та парцеляцій, що дозволяє структурувати висловлювання так, щоб підкреслити його важливість або приховати небажану інформацію. Лексичний рівень охоплює добір слів та термінології, які впливають на сприйняття повідомлення, створюючи позитивний або негативний образ обговорюваної теми. Синтаксичний рівень включає побудову речень, що підсилює емоційний та когнітивний вплив на аудиторію. Прагматичний рівень стосується контекстуального використання мовленнєвих актів для досягнення комунікативних цілей у конкретних соціальних умовах.

Результати дослідження показали, що використання маніпулятивних тактик у сучасному німецькомовному політичному дискурсі є свідомим і добре спланованим процесом, який враховує соціокультурні особливості аудиторії. Політичні комунікатори адаптують свої мовленнєві тактики відповідно до типу комунікаційної ситуації, соціального статусу та культурних особливостей аудиторії, що дозволяє їм ефективно впливати на громадську думку та формувати бажаний образ реальності.

Загалом, проведене дослідження розширило уявлення про маніпулятивну стратегію та її тактики у сучасному німецькомовному політичному дискурсі. Основні результати дослідження можуть слугувати основою для подальших наукових розвідок у галузі лінгвістичної прагматики, політичної комунікації та соціолінгвістики. Отримані висновки також можуть бути використані у розробці методичних рекомендацій для аналізу маніпулятивних тактик у політичних промовах та публікаціях, що дозволить підвищити критичне сприйняття інформації в суспільстві та покращити розуміння лінгвістичних аспектів політичної комунікації.